

מנחות נ

משה שווערד

1. תוספות מסכת מנחות דף נ עמוד א ד"ה שאין מחנכין

שאין מחנכין - פירש בקונטרס דטעמיה דר"ש קאמר ומ"מ פריך שפיר חינוך מאן דכר שמיה מעולת התמיד ולא יתכן חדא כיון דההוא הוה טעמא אידך נקט אידי ויתו דבחסורי מיחסרא משמע דמהדר אדרבנן (ותו) אלמא דרבנן מודו בחינוך ותו מנלן דשלם הוה.

2. יד בנימין

דף נ' בגמ' חינוך מאן דכר שמי'. (פי'
דהלשון "שאין מחנכין" אס'
המוצא כו' משמע דאיירי שעדיין לא נתחנך
ועכשיו צא לחנכו פעם ראשונה, ולזה פריך
חינוך מאן דכר שמי' פי' הרי צמשנה לא'
מוחר כלל דמיירי בלא נתחנך) ומשני חסורי
מיחסרא והכי קתני לא הקריבו כבש צוקר
לא יקריבו בין הערבים צד"א שלא נתחנך
המוצא כו', פי' ומיירי ת"ק בלא נתחנך המוצא
דאז אס' לא הקריב כבש צוקר לא יקריב בין
הערבים ורק צוקרת אס' לא הקטיר צוקר
יקטיר בין הערבים ולזה קאמר צמשנה הטעם
לחלק בין קטרת לתמיד לפי שאין מחנכין אס'
מוצא הזהב אלא צוקרת הסמים של בין
הערבים אבל צמחיד הרי אין מחנכין אלא בשל
שחר ולכך אס' לא הקריב של שחר שוב לא
יקריב בין הערבים, ונמצא לפ"ז דהא דקאמר
צמשנה "שאין מחנכין" כו' הוא לא ממילתא
דר"ש אלא הוא טעם לכו"ע היינו גס' לת"ק
לצאר החילוק בין קטרת לתמיד, כן מצואר
מדברי התוס' ד"ה שאין מחנכין יעוי"ש ודלא
כפרש"י צמחני', ועי' מה שכתבנו צמוס' שס'
בישוב שי' רש"י.

3. תוספות מסכת מנחות דף נ עמוד א ד"ה במה דברים

במה דברים אמורים שלא נתחנך - ואהא קאי שאין מחנכין דמתני' אבל נתחנך יקריבו כבש אחד דוקא ולא שנים
מדלא קתני וב' היו קריבים לר"ש אף על גב דגבי קטורת קרב כולה לא דמי כלל דהתם חדא מילתא היא.

4. איזהו מקומן מסכת מנחות דף נ עמוד א

לא הקריבו כבש בבקר לא יקריבו ביו הערבים בד"א שלא נתחנך המזבח אבל נתחנך המזבח יקריבו בין הערבים - בח' מרן רי"ז הלוי עה"ת (סו"פ תצוה) מדקדק דין זה באופן נפלא מן הפסוקים, דבפר' תצוה כתיב "את הכבש האחד תעשה בבקר" ואילו בפר' פנחס כתיב "את הכבש אחד" וגו', והיינו משום דבפר' תצוה מיירי מענין חינוך המזבח ולכן כתיב 'האחד' שהוא בשחרית צריך להיות הראשון בדוקא, אבל בפר' פנחס דמיירי מעיקר המצוה של תמידין כתיב 'אחד' גרידא משום דאינם תלויין זה בזה כלל, ובעיקר המצוה אין שום דין דתמיד של שחר צריך להיות תחילה לשל בין הערבים. וע"ע משמר הלוי זבחים סי' ל'.

5. ריטב"א יומא יד:

השלישי חדשים לקטרת באו והפיסו. פי' כי הקטרת מעשרת כדכתיב ברח' ה' חילו, ולפיכך מי שהקטיר פעם אחת אינו נכנס בפייס פעם אחרת עד שיקטירו כל הכהנים וכדאמרין (לק' כ"ו א') מעולם לא שנה בה אדם, ויש אומרים שלא שנה בה ממש, כי הכהנים היו מרובים כנגד כל הקטרה והקטרה, וזה רחוק, והנכון שלא הוצרך לשנות בה, אי נמי שלא שנה בה עד שהקטירו כל הכהנים, ופעמים שמת קודם לכן ולא שנה כלל, ומיהו דוקא בקטורת עבודת שחרית בעינן חדשים לבקרים, אבל בין הערבים אף מי שהקטיר שחרית חוזר ומפיס בו ערבית, וכן מוכח במסכת מנחות (נ' א') וכ"כ בתוספות:

6. רמב"ם יד החזקה הלכות תמידין ומוספין פרק ג

(יב) מהו דישון המנורה כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במידה והוא חצי לוג וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דישון המזבח הפנימי והחיצון ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם ונר שמצאו שלא כבה מתקנו:

7. שו"ת הרשב"א חלק א סימן שט:

שאלת, ברר לי ענין הטבת המנורה והדלקת נרותיה. כי נראת אלי סתירה בענינה בין שתי משניות שבמסכת תמיד. ומן הכתוב (שמות ל, ז-ח) נראה שהטבה בבוקר והעלאה בין הערבים ...

8. לחם משנה על הלכות תמידין ומוספין פרק ג הלכה יב

מהו דישון המנורה וכו'. על מה שפירש רבינו ז"ל שהטבה היא הדלקת הנרות הקשה לו הרשב"א בסימן ש"ט מהא דאמרין בפרק התכלת (דף נ'). אמר אביי מסתברא כמ"ד בקטורת הסמים של בין הערבים דכתיב בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ואי לאו דעביד הדלקה מאורתא הטבה בצפרא מהיכא ע"כ. ואי לדעת רבינו ז"ל שהטבה היא ההדלקה מאי איכפת לן דלא עביד הדלקה באורתא הא בצפרא עביד הדלקה דהיינו הטבה. וי"ל דרבינו ז"ל קרי הטבה לכל דבר שהיה דולק ואינו דולק יפה שמטיבו כדי שיהיה באיתנו הראשון דהיינו הדלקתו כאדם שהוא חולה ומרפאים אותו שיחזור לבריאותו וא"כ ההטבה היא הנר שכבה שידליק אותה כדי שיחזור הדבר לאיתנו וכן נר שלא כבה מתקנו וכמ"ש רבינו ז"ל ונר שלא כבה ולהכי מקשה ואומר אי לא עביד הדלקה מאורתא היכי קרי הטבה להדלקה דצפרא דאין ראוי לקרותה הטבה אלא מפני שהוא מטיבה שיחזור הדבר למה שהיה ולא יפחת ממה שהיה קודם א"כ משמע דאיכא הדלקה באורתא כנ"ל לתרץ לדעת רבינו ז"ל. וכן הקשה לו ממה שאמרו בפ' שתי מדות (דף פ"ח ע"ב) מטיבה ונותן שמן ומדליקה דמשמע הדלקה לחוד והטבה לחוד. ובאמת הלשון מוכח שלא כדברי רבינו ז"ל אבל יש לדחוק דתנא והדר מפרש מטיבה וכיצד היה ההטבה שנותן שמן ומדליקה ויש סיוע לפירוש רבינו ז"ל מההיא דנר שכבתה ונדשן השמן ונדשנה הפתילה דאמרין בפרק שתי מדות וההיא הדלקה על כרחין בשחרית היא וכמו שהכריח הרשב"א ז"ל שם באותה תשובה מההיא דרבי זריקא דקאמר כשהיה נותן בה שמן כמדת הראשונה וכו'. עוד יש סיוע לרבינו ז"ל מההיא דאמרין ביומא בסדר של בין הערבים במשנה שמטיב את הנרות ולדברי הר"א ז"ל לא הוי אלא נר מערבי בלבד וכמ"ש הר"א ז"ל בפ"ב מהל' עבודת יוה"כ ע"ש ובכ"מ ז"ל אבל לרבינו ז"ל מתני' כפשטה דמטיב כל הנרות:

9. שערים מצויינים בהלכה זבחים דף קיב

באריכות בחי' רבינו דוד (סנהדרין שם ד"ה והמטיב).
וע"ע בתוס' רי"ד (יומא שם ד"ה הצתה).
והנה במש"כ רש"י דהיינו מדשן, נוע"י גם
ברש"י יומא יד. ד"ה ומטיב, ומנחות נ. ד"ה דכתיב, וכן
ברש"י כת"י שם פו: ד"ה ובה. וברש"י עה"ת תצוה לו-
ד"ה בהטיבו. ובהא דמוכח ברש"י כאן שדישון אינו
עבודה תמה, כ"ה גם ברש"י סנהדרין שם, ויש שהקשו
שסותר עצמו למש"כ ביומא כד: ד"ה עבודת סילוק
שדישון הוה עבודה תמה, וראה מה שפירשו בשמחת
עולם ביאמ"ק שם ה"ה, ותשו' צפע"נ וורשא סי' שז, ודבר
אברהם ח"ג סי' א ענף ו אות כד, וחזו"א מנחות סי' לו-י,
וחי' הגרי"ז ריש ה' תמור"ס, ובכתבי הגרי"ז לעיל יא. וע"ע
באריכות במנחא"ב כאן ראייתי בתשו' הרשב"א
(ח"א סי' שט) וז"ל, אני סבור דהטבה אינה
הדלקה, אלא דישון השמן והפתילה כשמצאן
שכבו, ונתינת השמן כמדתה ופתילה חדשה, וזה
שלא כדברי הרמב"ם (תמור"מ פ"ג הי"ב) שהדלקת
הנרות היא הטבתן, נוכ"כ הרמב"ם בסה"מ מ"ע כה.
ובגוף דברי הרמב"ם שם, כבר תמהו שזה סותר למש"כ
בה' ביאמ"ק הנ"ל, לחלק בין הטבה להדלקה] כו'
עי"ש. וכבר האריכו האחרונים בשני שיטות אלו
[ועי' בלח"מ שם שמיישב דברי הרמב"ם מקושיית
הרשב"א]. אך הרמב"ן במלחמות (יומא ב:) שיטה
אחרת לו, שעבודת הטבת הנרות אינו הסרת
הפתילה והשמן, [שזה רק מכשירי עבודה וכשר בכל
כהן], אלא היא נתינת השמן והפתילה החדשה,
[ועי' ברמב"ן שבת כב:]. ועי' בטל תורה (יומא נט).
ותוה"ק (סי' נא-יא).

דף קיב: והמטיב את הנרות. פרש"י מדשן את
המנורה בבקר. ומפרש בחק נתן
דדוקא מדשן הוא דפטור משום שאינו גמר
עבודה, אבל על הדלקה שהיא גמר עבודה ודאי
חייב עליה. ואישתמיטתיה דברי התוס' (סנהדרין
פה: ד"ה והיוצק) דעל הדלקה פטור דלאו עבודה
היא כלל כדאמר' ביומא (כד:) עי"ש. וגם
מפורש ברמב"ם (ביאמ"ק פ"ט ה"ז) דבהדלקה
ליכא משום זרות, עי"ש שאם הטיב הכהן הנרות
והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן, ועי"ש
בכס"מ, [וכבר תמה על הח"ע באהלי יצחק סנהדרין
שם]. ומזה צ"ע גם על התפא"י (מ"ג אות כה)
שפירש המטיב, היינו הדליק שבעה נרות
במנורה בחוץ. [עי' מזה בגליון המשניות. ועי' בתשו'
חבלים בנעימים ח"ה סי' יד-ב]. ובעיקר הענין ראה

10. יד בנימין

הערצים והיינו מדכתיב מחוץ לפרוכת יערוך
אותו כו' והיינו ר"ל מדכתיב יערוך אותו
מערב עד בקר מזה משמע דתחילת חינוך
המנורה צריכה להיות צער, וא"כ לא קשיא
ג"כ מה שמקשים על הרמב"ם מקרא דמערב
עד בקר דמשמע שאינה צריכה להיות דולקת
אלא מערב עד בקר, דלרמב"ם האי קרא אחי
לתחילת חינוך דמנורה שצריכה להיות צער,
ועי' שם עוד מש"כ צוה.

שם בגמ' אי לאו דענד הדלקה מאורחא
הטבה צלפרא מהיכא. נ"צ מכאן
הקשה הרשב"א ז"ל בתשו' סי' ש"ט על
הרמב"ם ז"ל דס"ל פ"ג מהל' תמידין דאין
חילוק בין שחרית לערבית וצנניהן ענד הטבה
והדלקה יעוי"ש. ועי' צם' "מקדש דוד" (סי'
כ"א ס"ק ז') שז' דהרמב"ם הרגיש צוה
שצפיה"מ לא הציא טעם הש"ס אלא טעם
אחר להא דאין מחנכין המנורה אלא בין

11. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כא

(ב) והנה דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ג הל' תמו"מ הל' י"ב) דאין חילוק בין שחרית לערבית ובשניהם היה מדשן את המנורה ונותן בה שמן ופתילה ומדליקה דהטבת הנרות היא הדלקתן והראב"ד והרשב"א ז"ל נחלקו עליו וס"ל להרשב"א ז"ל דשחרית היה מדשן ונותן בה שמן ופתילה ובערב היה מדליקה והקשה הרשב"א ז"ל בתשובה (ש"ט) על הרמב"ם ז"ל מההיא דמנחות (נ' ע"א) דאמרינן שם דאין מחנכין את המנורה אלא בז' נרותיה בין הערבים משום דכתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ואי לאו דעבד הדלקה מאורתא הטבה מצפרא מהיכא ולהרמב"ם ז"ל אין חילוק בין שחרית לערבית ובשניהם עביד הטבה והדלקה ע"ש **אך נראה דהרמב"ם ז"ל הרגיש בזה ובפי' המשנה מנחות שם לא הביא טעם הש"ס וכתב טעם אחר דאין מחנכין את המנורה אלא בין הערבים משום דכתיב מחוץ לפרוכת כו' ע"ש היינו מדכתיב מחוץ לפרוכת יערוך אותו אהרן מערב עד בקר כו' ומזה מפיק דתחילת חינוך המנורה צריכה להיות בערב וא"כ ל"ק ג"כ מה שמקשים על הרמב"ם ז"ל מקרא דמערב עד בקר דמשמע שאינה צריכה להיות דולקת אלא מערב עד בקר דלהרמב"ם ז"ל האי קרא אתי לתחילת חינוך של מנורה שצריכה להיות בערב:**

והלח"מ בהל' תמידין כתב שסיוע לרבנו ממה דאמרינן בסדר יומא נכנס להקטיר קטרת של בין הערבים ולהיטיב את הנרות אלמא דקרי ליה להדלקה הטבה ולהראב"ד הוא רק על נר מערבי וכ"כ הכ"מ בפ"ב מהל' עבודת יוה"כ הל"ב דלהרמב"ם ז"ל אתי שפיר לשון המשנה ומטיב את הנרות שהוא לשון רבים ע"ש. והנה לפמ"ש התוס' יומא (י"ד ע"ב) ד"ה אמר דכ"ג ביוה"כ לא היה עושה רק הטבת ב' נרות והטבת ה' נרות היה עושה כהן אחר ע"ש א"כ כיון דהטבת נר מערבי היה בערב א"כ כ"ג שחרית לא היה מטיב רק נר אחד ובמשנה שם (ל"א ע"ב) בנרות של שחרית ג"כ קתני נכנס להקטיר קטרת של שחר וליהיטיב את הנרות בלשון רבים ואע"ג דלא היה מטיב רק נר אחד א"כ ל"ק ג"כ על הראב"ד ז"ל דערבית לא היה מטיב רק נר אחד מה דקתני נרות בלשון רבים:

ובעיקר מה שהקשו על הרמב"ם ז"ל מההיא דמנחות דאין מחנכין את המנורה אלא בז' נרותיה בין הערבים משום דאי לאו דעבד הדלקה מאורתא הטבה מצפרא מהיכא הנה כמו כן יקשה על הרשב"א ז"ל דס"ל דשחרית היה מדשן ונותן בה שמן ופתילה והכל הוא בכלל הטבה ולערב היה רק מדליק א"כ איך אפשר לחנך את המנורה בין הערבים כיון דנתינת שמן ופתילה הוא מעבודת השחר א"כ אדרבה אי לא עביד הטבה מצפרא באורתא מאי מדליק...

12. שפת אמת על מנחות דף נ/א

בגמ' היא גופא קמ"ל כו' כדקתני סיפא ולא את המנורה כו'. פירש"י דמנורה פשיטא דהוי רק בלילה כו' מיהו לשיטת הרמב"ם דגם בבוקר הי' מדליקין אין זה פשיטות. וצ"ל דמ"מ גם להרמב"ם פשיטא דעיקר מצות המנורה בלילה דשרגא בטיהרא מאי מהני. וגם קשה קצת להרמב"ם למה יליף תנא דברייתא חינוך דקטורת ממזבח העולה לילף מחינוך דמנורה בשלמא להפוסקים דאין מדליקין ביום א"ש אבל להרמב"ם קשה. וצ"ל דמזבח ממזבח עדיף למילף:

13. שפת אמת על מנחות דף נ/א

שם אר"פ כו' דאשכחן בנשיאים. יש לעיין מנ"ל דקטורת דנשיאים הי' על מזבח החיצון כיון דבלא"ה הוראת שעה היתה א"כ י"ל אע"ג דכתיב לא תעלו וגו' קטורת זרה הוראת שעה היתה דפשטא דמילתא משמע דחינכו כל המזבחות החיצון בקרבנות והפנימי בקטורת. [וכ"מ במד"ר (פ' נשא סי' י"ג) דחשיב התם ג' דברים שעשו הנשיאים שלא כהוגן. ולא חשיב שהביאו קטורת על מזבח החיצון ע"ש] וצ"ל דהי' להם איזה דרשא ע"ז דבמזבח החיצון הקטירו:

14. רמב"ם יד החזקה הלכות מעשה הקרבנות פרק יג

(ב) וכיצד עשיית חביתי כהן גדול מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש שאע"פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין ומביא עמה שלשת לוגין שמן שנאמר בשמן תעשה להוסיף לה שמן כנסכי הכבש ובולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין ולש מכל חצי עשרון שש חלות נמצאו שתיים עשרה חלות:....

(ד) ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתייהן כליל לאשים.

- [השגת הראב"ד - ואח"כ חולק כל חלה וחלה א"א זו לא שמענו ואין לה שורש בשום מקום שיחלקו כל חלה וחלה אלא לשש חלות בשחרית ושש בין הערבים והתורה נתנה להם מדות גדולות וקטנות שימודו בהן כדי שלא יגרעו ולא יוסיפו על השיעורין והוא אמר שמחלקין את החלות באומד והתורה אמרה מחציתה בבקר ומחציתה בערב שלא יוסיף ולא יגרע עכ"ל]:

15. יד בנימין

דף נ' ע"ב במשנה חביתי כ"ג לא היו צאין חלאין אלא מציא עשרון שלם וחוצהו וכו'. צענין הקרצת החביתין יש פלוגתא בין הרמב"ם והראב"ד ו"ל (צפי"ג ממעה"ק הל"ד), דעת הרמב"ם שמקריב י"צ חלאי חלות צדוקר וי"צ חלאין בין הערבים והיינו שהי' לש ואופה כל העשרון צדוקר והי' מחלקו (צעודו סולת) לי"צ חלות ואופה כל חלה וחלה צפ"ע, וכן הלישה הי' כל חלה וחלה צפ"ע וכמש"כ הר"מ דאחת אחת הי' נעשית, ועי' משנל"מ] ואח"כ חוצה כל חלה לשנים באומד, ומקריב י"צ חלאין צדוקר וי"צ בין הערבים, אצל הראב"ד השיג עליו דהאיך יקריב באומד והתורה אמרה מחציתה צדוקר ומחציתה בערב שלא יוסיף ולא יגרע אלא הי' מקריב ששה חלות שלימות צדוקר וששה חלות בין הערבים והיינו שלוקח העשרון וחוצהו ואופה מחצי עשרון ששה חלות לצדוקר ומחצי עשרון השני הי' אופה עוד ששה חלות צדוקר בין הערבים. ועי' משנל"מ שכו' דהראב"ד לא פליג על הר"מ אלא לענין החלאים וכמו

שתמה דהאיך יוכל לכוון המחצה באומד אצל צזה מודה הראב"ד שהי' לש ואופה כל העשרון צדוקר לאחר שחוצהו בחצי עשרון, ותמה צזה דאמאי לא יאפה חצי השני בין הערבים סמוך להקרבה, ויעוי"ש שכו' דנאמת יוכל לעשות כן אלא מכיון שלדינא יוכל לעשות הכל גם צדוקר לכך לא חלק צזה על הרמב"ם, אצל צס' "מקדש דוד" סי' ח' ס"ק ד' הביא ראי' מהירושלמי פ"ו דשקלים הל' ג' דצעי' שיהא האפי' סמוך להקרבה דדרשי' תופיני צשעת הצאה ולא צשמרית כו' וא"כ לדעת הראב"ד שמקריב ששה חלות שלימות בין הערבים צעי' צדוקא שגס האפי' תהי' בין הערבים יעוי"ש.

בגמ' כ"ג שהקריב מחלה שחרית ומת ומינו
 אחר תחתיו יכול יצא חצי עשרון מציתו
 או חצי עשרונו של ראשון. נס' "מקדש דוד"
 (סי' ל' ס"ק ז') העיר בזה דהאיך ס"ד שיוכל
 להתכפר בקרבנו של חצירו. [וכן הקשה על
 מה שמבואר צמנ"ח (והצאנו לעיל) דלענין
 השמן לליכא קרא דמחליתא יוכל השני להציא
 השמן שהפריש הראשון, ולפי"ז ג"כ ככ"ג
 שהפריש עשרון שחרית ומת קודם שהקריבו
 של שחר ומינו אחר תחתיו דאיתו השני מתכפר
 בעשרונו של ראשון וצכה"ג לא שייך קרא
 דמחליתא והאיך יוכל להתכפר בקרבנו של
 חצירו, ועיי"ש שם' בזה דנראה דמה שאין
 מתכפר בקרבנו של חצירו הוא רק משום
 דהקרבן לא הופרש לזו החוצה אצל הכהן
 החציתין לחוצה היא לעולם כמנחת תמידין
 שאינה נפסקת כדאמרן בפירקין וא"כ כיון
 שעכ"פ הופרש לשם חוצה זה היום יוכל
 להתכפר האחר כיון שזה האחרון נכנס בחיוב

של זה היום, ועיי"ש עוד שם' להוכיח
 מהירושלמי פ"א דמגילה דחוצה החציתין אינו
 חוצה גבול ממש כשאר חוצות כו' יעוי"ש.

• ספר מקדש דוד - קדשים - סימן ל

ונראה מזה דחובת החביתין אינה חובת גבול ממש כשאר חובות וכן נראה מהירושלמי מגילה
 (פ"א ה"י) על הא דאמרין דאין בין כהן המשמש למשיח שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה דהכהן
 המשמש מביא ולא המשוח שעבר ואמרין עלה אמר ר' יוחנן עבר והביא עשירית האיפה שלו כשר
 ע"ש ויש לעיין אמאי כשר הא חביתין חובות נינהו ואין באין בנדבה וכיון דהמשוח שעבר פטור מחביתין
 אם הקריב אמאי כשר ונראה מזה ג"כ דחביתין מין חובה אחרת היא ואינה חובתו ממש של כ"ג
 כשאר חובות אלא שיש חובה להביא חביתין בכל יום כמנחת תמידין שאינה בטלה לעולם כדאמר'
 בפ' התכלת (נ"א). והחובה היא אחת בכל יום ולא שתים וכמ"ש רש"י ז"ל יומא (ע"ג). דמש"ה אין
 משוח שעבר מקריב חביתין דהא אמר רחמנא דתקרב ולא שתים ע"ש וצ"ל להירושלמי היכא
 דאיכא ב' כהנים גדולים היינו דאיכא משוח שעבר על שניהם מוטל החובה להקריב החביתין אך
 אין זה חיוב של שני קרבנות דאחד אמר רחמנא ולא שתים רק על שניהם מוטל החובה שיקרב
 זה הקרבן כאחד וזו היא מין חובה חדשה ולכתחילה צריך הכהן המשמש להביאה משלו וממילא
 נפטר המשוח שעבר אבל אם הקריב המשוח שעבר ג"כ כשר דהוא ג"כ מחויב בדבר [יש לעיין
 בכ"ג שנצטרע דכ"ג נוהג צרעתו כדילפינן לה במז"ק (י"ד ע"ב) והצרוע לרבות כ"ג איך הוא מקריב
 חביתין הא מצורע אינו משלח קרבנותיו ואפשר דהוי כמו מת כ"ג דמנחתו קריבה משל ציבור אבל
 למ"ד משל יורשין ודאי ל"ש דבחייו ל"ש יורשין] [יש לחקור בכ"ג שהקריב חצי עשרון שחרית ומת
 ולא מינו אחר תחתיו אם יכולים היורשים להוסיף עוד חצי עשרון ולהקריב ערבית דבזה ל"ש קרא
 דמחציתה דלאח"מ שלמה היתה קרבה]:

• **איזהו מקומן מסכת מנחות דף נ עמוד ב**

האם גם כשנטמא הכהן גדול או נפל בו מום:

בירושלמי פ"ז דשקלים איתא "לא סוף דבר שמת אלא אפילו נטמא ואפילו נדחה ממום" עכ"ל, ופירשו קרבן העדה ותקלין חדתין דקאי אמתני' דהכא דהשני מביא עישרון שלם מביתו, וכ"ה משמעות הרמב"ם (תמו"מ ג. כ.).

אולם בפ"ה הר"ש וכן הפני משה מפרשים דהירושלמי קאי על מתני' דלקמן נא: דלא מינו אחר תחתיו דקריבה מנחתו משל יורשין או משל ציבור. אכן ראה במנחת חינוך (קלו. ד.) שנסתפק בכהן גדול שעבר מחמת מום ולא נתמנה עדיין אחר דשמא לא מקריבין כלל חביתין, ושם באות ו' כתב לחדש דהוא עצמו הגם שעבר מחמת מום כל זמן שלא נתמנה אחר מחויב להביא חביתיו כיון שעדיין קדוש בקדושת הגוף. וע"ע הערה ק"ו לכנסת הראשונים.

והנה צ"ע אמאי אם נטמא הכהן גדול ממנין אחר תחתיו הלא קי"ל בגמ' דתעשה ואפילו בטומאה - עי' רדב"ז (תמו"מ ג. כ.), וע"ע חזו"א (לד. ה.).

17. איזהו מקומן מסכת מנחות דף נא עמוד א

האם חביתין כהן גדול נחשבים קרבן יחיד או ציבור:

מהגמ' כאן וכן ביומא נ. מבואר לכאורה דהוי קרבן יחיד, ומאידך יעוי' בתו"י ביומא נ. ובתוס' הרא"ש ובריטב"א שם שכתבו דחביתין חשיבי של ציבור לפי שקריבין עם קרבן תמיד, וכן נחלקו במתני' לקמן נא: כשמת כהן גדול משל מי קרב ויש מ"ד דמשל ציבור, וראה משל"מ (קרבן פסח א. ג.) שנסתפק בספק הנ"ל ובעי למיפשט מגמ' זבחים קיח. דמשמע דחביתין קריבין בבמה ש"מ דקרבן ציבור הן, ומ"מ מסיק דהדבר צריך תלמוד, ועי' אור שמח שם שדחה ראיתו.

אכן לשון הרמב"ם (תמו"מ ג. כב.) שמביאין הירושין עישרון עבור כפרתו של הכהן גדול, וכע"ז לשון הרגמ"ה לקמן נב. עי"ש, ומשמעות לשונם דהוא קרבן של הכהן גדול ולכפרתו, ודלא כהראשונים הנ"ל ביומא, [וראה בשנו"ס ובספר המפתח עהר"מ הוצאת ר"ש פרנקל דיש שלא גרסו תיבות 'עבור כפרתו']. וראה עוד במנחת חינוך (מצוה קל"ו) שביאר פסק הרמב"ם (כלי המקדש פ"ה) שכהן גדול דירתו בירושלים ואינו זו משם, משום שמקריב חביתין בכל יום וטעון לינה בירושלים, ולפי"ז מחזור הרמב"ם היטב לשיטתו דחשיבי חביתין קרבן יחיד ומצרכי לינה.

והנראה דבחביתין כהן גדול איתא לתרווייהו, דהאמנם דקרבן יחיד הן כמבואר מלשון הגמ' אך תלוין ושייכין לקרבן התמיד, וראה במקדש דוד (ל. ב.) ומנח"א (עמ' ת"ד) שביארו דגדר קרבן חביתין הוא מסדר חובות היום דבית המקדש אלא דחובת הבאתו מוטלת על הכהן גדול - עי"ש שהרחיבו בזה.

וע"ע בדברינו על מתני' לקמן נא: שהבאנו פלוגתא אחרונים בגדר הבאת יורשין או ציבור כשמת הכהן גדול ואיך שרי להביא אונגין, ולכאורה גם תליא בחקירה הנ"ל אי הוי קרבן ציבור או קרבן יחיד.

18. איזהו מקומן מסכת מנחות דף נ עמוד ב

איתמר חביתין כה"ג כיצד עושין אותן וכו' ארחב"א כוותיה ידי מסתברא תופיני תאפינה נאה: עי' פירש"י, ובחי' הגרי"ז הביא דהראב"ד בפירושו על הספרא גורס ומפרש איפכא מפירש"י, דמ"ד תאפה נאה מטגנה ואח"כ אופה, דבאפיה צריכה להיות נאה כלומר כל צורכה, ומ"ד תאפה נא אופה ואח"כ מטגן דה"ק כשאופה הוי אכתי לא כל צורכה.

ובעיקר הסוגיא דן בחי' הגרי"ז דהא לפירש"י למ"ד תאפה נאה היינו שאופה ואח"כ מטגן, ומבואר שהוא דין בסדר העשיה, והלא לקמן בעינן למילף מדין תאפנה נאה שלא יאפנה מאתמול, וחזינן דאינו דין רק בסדר העשיה אלא דין כללי בחביתין שתהא נאה, והרי דין נאה דבחביתין אינו עיכובא דפשיטא שאם אפאה מאתמול כשירה, וא"כ איך יכול מ"ד אופה ואח"כ מטגנה למילף מדין נאה עיכובא בסדר העשיות ולפסול אם שינה וטיגן ואח"כ אפה.

ועי"ש דמפרש דעיקר מחלוקתם הוא בביאור ענין ד'רבוכה' אם טיגון קודם או אפיה, וכל פלוגתתם הכא היא לאתויי הוכחה לשיטתם אבל לא דזהו מקור הדין, ולפי"ז אין זו פלוגתא רק בחביתין כה"ג אלא בכ"מ שיש דין 'רבוכה', ובזה הוא מישב דעת הרמב"ם התמוהה בפסק ההלכה עי"ש, ועי' מנח"א (עמ' ת"ט) שביאר היטב דבריו.

19. איזהו מקומן מסכת מנחות דף נ עמוד ב

אמר ר"ה תופיני תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפא לה - א] יש לעיין דאפילו דאינשפה אין זה אלא הידור מצוה ואין דוחה שבת, אמנם מצינו כה"ג באימורין שאינו אלא חביבות מצוה להקטירן בזמנן ואפ"ה דוחין שבת (לקמן עב.) - נתיבות הקודש. ויש עוד לסייע מדלקמן סד. דאם שחט בשבת כחושה ומצא אחרת שמינה אומרים לו הבא שמינה ושחוט, ועי' בדברינו שם.
ב] הרמב"ם (תמו"מ ג. יח.) פסק דדוחות שבת "שנאמר תופיני שתהיה נאה ולא תאפה מבערב, ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה" עכ"ל. ותמה הלח"מ דאמאי כתב גם טעם רב הונא שנדחה, ועי' מש"כ מהר"י קורקוס ורדב"ז, וצ"ק וח"נ לקמן עב.; ומנח"א עמ' תי"ב.

20. רש"י מסכת מנחות דף נ עמוד ב ד"ה בפנים

בפנים - בעזרה דתנור של מתכת היה בעזרה [נה] ולישה ועריכה] ואף על גב דקודם מתן שמן היא והאי תנא אית ליה מדת יבש לא נתקדשה מדלא מצריך לישת שאר מנחות בפנים הא בעינן פנים דקסבר חצי עשרון שבו היה חולק חביתי כ"ג נמשח והאי דלא משחו את העשרון השלם מפני שכל אדם מודד בו מנחתו ופעמים שמוציאו לחוץ אבל זה אינו מסור אלא לכהנים.

איזהו מקומן מסכת מנחות דף נ עמוד ב

ד"ה בפנים - ... והאי תנא אית ליה מדת יבש לא נתקדשה וכו' - הוא פלוגתא תנאים לקמן נז:
והנה בעיקר דברי רש"י דאם נתקדש בכלי נפסל ביוצא, כ"ה שיטת רש"י אבל תוס' פליגי בכמה מקומות [לעיל ט. זבחים כ: סוכה נ.] שקידוש כלי לבדו אינו פוסל ביוצא, אכן יעוי' בתוס' לעיל ט. (סוד"ה ריש לקיש) שמודים דבחיבתי כה"ג שהן כליל לאחר קידוש כלי כבר נפסלין ביוצא, וזה שלא כדברי שטמ"ק כאן (כ"ט) מהתו"ח שהוצרך לסברת גנאי הוא להוציאן לחוץ.
והאי דלא משחו את העשרון השלם מפני שכל אדם מודד בו וכו' אבל זה אינו מסור אלא לכהנים - כ"י
גם רש"י במתני' צו., אך עי' תוס' צה: (ד"ה ומאי) שדחו טעם רש"י ומסקי מטעם אחר, דחביתי כה"ג יש בהן
שמן שכבר נתקדש בלוג דמידת הלח לכו"ע נתקדשה, ולפי"ז ה"ה בכל שאר המנחות ולא אתי לאפוקי
אלא שתי הלחם ולחם הפנים בלבד שאין בהן שמן. וכן דעת שטמ"ק כאן (ל') בשם תו"א.
ובדעת רש"י עצמו צ"ע, דהוא פירש במתני' צו. (ד"ה מעשה כלי) ששאר המנחות לישתן ועריכתן
בפנים, ועי' מש"כ לישב שיטת רש"י בעול"ש בסוגיין, וע"ע תוס' צה: ד"ה ומאי קושיא, ובדברינו שם.

א. דף על הדף מסכת מנחות דף נ עמוד א

בגמ': שאין מחנכין את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים.

כתב הגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל ברמזיו בירושלמי ברכות (אות נ"ב): לירושלמי ברכות תפלת שחרית נגד
תמיד דשחר ותפילת מנחה נגד קטורת דבין הערבים. וצריך טעם מדוע בתמיד תיקנו תפילה נגד של שחר
דייקא אף דיש קטורת גם בשחר, [1] ואולי בתמידין תמיד של שחר עיקר ובקטורת של בין הערביים עיקר,
תדע דחינוך המזבח רק בתמיד של שחר, ודמזבח הפנימי רק בקטורת דבין הערבים (כמבואר בגמ' כאן),
ולמ"ד כאן דמחנכין בקטורת של שחר דייקא, יסבור דתפלת המנחה נגד תמיד של בין הערבים, דא"ל לו לסבור
נגד קטורת, דמדוע תקנו תפלה נגד דבין הערבים ולא נגד השחר הלא אינו עיקר רק דשחר.

ונמצא דפלוגתא דירושלמי ודבבלי אי תפלת מנחה נגד תמיד של בין הערבים או נגד קטורת דבין הערבים, תלוי
בפלוגתא דגמ' מנחות כאן אי חינוך המזבח הפנימי בקטורת דבין הערבים או דשחר, [2] ואולם י"ל דאפי' למ"ד
דהחינוך בדשחר, מ"מ לא תיקנו תפילה נגד קטורת דשחר, הואיל ויש בשחר בלא"ה תפילה נגד התמיד, ובתמיד
הא הוצרכו לתקן רק נגד תמיד של שחר, דבתמיד לכ"ע השחר עיקר, דלכ"ע חינוך מזבח החיצון רק בתמיד של
שחר, וע"כ תיקנו רק תפלה במנחה נגד קטורת דמנחה עכ"ל ודפח"ח.

§ הכהנים מסרו נפשם והדליקו בשמן טהור

ע"פ דברים אלו נוכל ליישב את שאלת הפני יהושע שהזכרנו בתחילת המאמר, מדוע לא הדליקו הכהנים בשמן הטמא, והלא טומאה הותרה בציבור ומותר היה להם להדליק עם השמן הטמא, ומדוע התעקשו להדליק רק עם פך השמן הטהור הקטן שנמצא.

הכהנים הבינו שהגזירות באו כתוצאה מהתייחסותם לעבודה, וכתיקון לזה הם הקצינו והלכו לקצה השני ומסרו את נפשם על העבודה, ולכן

תריח § אז ישיר • ————— מאמרי חינוך הבנים

כשנדרשו להכריע האם להסתמך על דין טומאה הותרה בציבור או לא הם החמירו על עצמם ובקשו לקיים את מצוות הדלקת המנורה בהידור ולא להסתמך על היתר זה או אחר.

הכהנים חידשו את העבודה במקדש בהתלהבות ובשמחה, כמו זקנם אהרן הכהן, ורצונם היה להראות שהם הבינו את הסיבה שהקב"ה הביא עליהם את גלות יוון וביטול העבודה, ולכן החליטו להדליק רק את השמן הטהור ולא לסמוך על ההיתר של טומאה הותרה בציבור כי חפצו לקיים את העבודה והמצוות בדרך הטובה והראויה ביותר.

ועוד אמר להם מצוה אחת יש בידם אם אתם מבטלין אותה מידם כבר
הם אבודין ואיזה זה הדלקת מנורה שכתוב בה (שמות כז,כ) להעלות נר
תמיד כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין.

ולפי זה יש לומר בפשטות שהנס נעשה במנורה כדי לסמל שבני ישראל,
עם הכהנים בראשם, נצחו במלחמה, ומחשבת היוונים לאבדם לא
צלחה.

אך נראה לבאר ע"פ דברי השפת אמת בדרך אחרת.

המנורה היא הסמל הנצחי כיצד צריכה העבודה להיעשות בבית המקדש,
ומהי הגישה הנכונה באופן כללי לקיום תורה ומצוות. ויעש כן
אהרן - להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, אהרן קיים את המצוות והעבודה,
ובפרט את עבודת הדלקת המנורה, מתוך התלהבות והתרגשות. הוא הדליק
את המנורה עם אותו חשק ושמחה כמו שהוא הדליק אותה ביום הראשון,
הוא לא שינה ולא התעייף, והעבודה והדלקת המנורה לא נעשו אצלו לשגרה,
אלא אהרן הכהן שמר וחיזק את הרעננות וההתלהבות כדי לקיים את המצוה
כל יום מחדש, כאילו זו הפעם הראשונה.

מדברי הב"ח למדנו שגלות יוון באה כתוצאה מהתרשלות בעבודה, כתוצאה
מעבודה שנעשתה מתוך שגרה ועייפות, כי הכהנים איבדו את
היכולת להרגיש התלהבות והתרגשות מעבודת המקדש. הכהנים שכחו את
היסוד שהנחיל להם זקנם אהרן הכהן, ולכן באו היוונים וגזרו גזירות.

כשהכהנים שבו לדרכו של אהרן, חנכו את המקדש וחידשו את העבודה
מתוך התרגשות והתלהבות, או אז הם בחרו להדליק את
המנורה, שהיא הסמל לשמירה על רעננות וחידוש, דווקא בשמן טהור,
הם בחרו להראות שהם, כמו אהרן, חפצים בעבודה הנעשית מתוך שמחה

עלייה רוחנית - יסוד קרבן התמיד ————— • אז ישיר — תרכא

ורוממות ולא מתוך עייפות ושגרה. הקב"ה עשה נס דווקא במצוות הדלקת מנורת המקדש, כי המנורה מסמלת את גישתו של אהרן הכהן בבחינת 'שלא שינה'.

המנורה, א"כ, היא המקום המתאים ביותר לנס פך השמן, כי המנורה מסמלת את המסר הזה.

פרשת המנורה נסמכה לחנוכת המשכן כדי ללמדנו כיצד צריכה העבודה להתקיים. כשם שקרבן התמיד נמצא בפרשת בניית המשכן, כדי ללמד שביקור קצר במקדש או במשכן ללא עבודה מתאימה לא תועיל למבקר לאורך זמן, וקרבן התמיד בא ללמד על הנחיצות של עבודה מסודרת ועקבית, עבודה הרואה בפרטים הקטנים ובשגרת החיים את האפשרות לעלות ולהתעלות, כן נראה שזה המסר של המנורה, שעלייה רוחנית וקיום המצוות זקוקים לרעננות ולהתחדשות, וללא היכולת לתרגם את התחושות הללו לחיי המעשה, אזי אין ערך לעבודת המקדש ולעלייה הרוחנית שבה.

ג. ספר ויקרא פרק ו

(יד) על מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריח ניחח לה:

• תורה תמימה על ויקרא פרק ו פסוק יד

תפיני. מאי תפיני - תאפינה נא, תאפינה נאה [לפיכך אופה ומטגנה ואופה] <פג> [מנחות ג' ב']:
תפיני. תניא, חביתי כהן גדול דוחין את השבת, דכתיב תפיני - תאפינה נאה, ואי אפי לה מאתמול אינשפא לה <פד> [מנחות נ' ב']:

• תורה תמימה/ביאורים/ על ויקרא פרק ו פסוק יד

<פד> כלומר נפוחה ברוח, כמו נשפת ברוחך, ועיין מש"כ לעיל אות פ"א עוד בענין דחיית השבת בזה:
ודע דבהגמ"י פ"ו מחמץ כתב ע"פ דרשה זו דראוי לאפות מצה חדשה בליל שני של פסח, והנה לפי"ז כש"כ הוא שאין לאפות זמן הרבה קודם פסח, כמו שנוהגין אצלנו. אמנם י"ל דלא דמי מצות למנחות, דבמצות כתיב לחם עוני ובמנחות דרשינן למשחה לגדולה לאכלם כדרך שהמלכים אוכלים [ע"ל פ' ט' אות ס"א], ולכן במצות לא קפדינן שיהיו נאים. ולבד זה י"ל דלא דמי מצות הנלושות במים לבד למנחות הנאפות בשמן דשייך בזה יותר שיתיישנו, ואין כאן המקום להאריך בזה: